

Ключевые слова: оппозиционное движение, национальная идея, диссидентство, антисоветская пропаганда и агитация, подпольная националистическая организация.

Shpak Denys. Manifestations of National Idea on the South of Ukraine in the Second Half of the 50th – mid 60th Years of the XX Centuries. This article tells us about the formational manifestation peculiarities of national Ukrainian opposition to the Soviet Union regime in the south of the Ukrainian SSR, development of struggle for the national idea of few clandestine groups, certain dissidents, and also issues of their activity influence on the public conscience of the southern Ukrainian region people in the mentioned above period. The conclusion was made that in the region there was noticeable manifestation of the struggle for the national idea and in general Ukrainian national illegal groups and certain activists of the studied period possessed certain radicalism in solving the struggle tactics.

Key words: opposition movement, national idea, dissidence, anti-Soviet propaganda and agitation, clandestine nationalist organization.

Стаття надійшла до редколегії
29.05.2014 р.

УДК 069(091)(477.86)

Руслан Котенко

Формування туристично-рекреаційної бази Прикарпаття за радянської доби (1970–1980-ті рр.)

У статті визначено основні чинники та складники процесу формування туристично-рекреаційної бази Прикарпаття в 1970–1980-х рр., схарактеризовано його природно-ресурсну базу, історико-культурні ресурси; показано роль і місце краю в розвитку туризму й подорожей в Українській РСР та СРСР.

Ключові слова: радянська доба історії, Прикарпаття, туристично-рекреаційна база, природно-кліматичні ресурси, історико-культурні ресурси.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність означеної теми полягає в тому, що саме 70–80-ті рр. ХХ ст. становлять безпрецедентний період історії вітчизняного туризму, коли за умов авторитарного режиму, ідеологічного диктату, наростання застійних явищ у соціально-економічній сфері він пережив справжній бум, зумовлений низкою об'єктивних і суб'єктивних обставин. Цей феномен заслуговує на спеціальне глибоке вивчення, причому не лише в масштабах України чи всього СРСР (В. Бабарицька, В. Бугрій, С. Грибанова, Т. Дьорова, Р. Дьякова, Б. Ємельянов, В. Зінченко, А. Короткова, О. Костюкова, О. Малиновська, Л. Воронкова, В. Касаткин, В. Квартальнов, С. Попович, Т. Сокол, В. Федорченкота та ін.), а й на регіональному рівні, зокрема в межах Прикарпаття, яке завдяки потужному рекреаційному потенціалу (унікальні природа, етнокультура, історична спадщина) вважалось одним із найпривабливіших туристичних районів Країни Рад. Такий підхід на «макрорівні» поглиблює та увиразнює уявлення про зміст, механізми, здобутки і прогалини розвитку туристично-екскурсійної справи в масштабі всієї України й дає змогу порівнювати її розвиток з іншими радянськими республіками.

Така постановка проблеми відповідає і злободенним завданням сучасної української історіографії, яка, здолавши етап «викриття» і безапеляційної критики «радянського минулого», починає виважено й об'єктивно досліджувати всі складні суперечливі процеси і явища цього важливого періоду історії України.

Мета статті – визначити основні чинники та складники процесу формування туристично-рекреаційної бази Прикарпаття в 1970–1980-х рр.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Згідно з фаховими дослідженнями, природно-ресурсна база Карпатського регіону становила третину рекреаційного потенціалу УРСР та була однією з найсприятливіших у СРСР для санаторно-курортного лікування, оздоровчого туризму й відпочинку [17, с. 7–8]. Це стало основою формування функціональної підсистеми його територіально-рекреаційного комплексу у вигляді розгалуженої мережі санаторно-курортних закладів.

Їхні витoki в українських Карпатах сягають ХVІ ст. На початку ХХ ст. тут вже існувала мережа бальнеологічних і кліматолікувальних центрів, зокрема й на теренах сучасної Івано-Франківської області – у Черчому, Татарові, Жаб'ї (Верховина), Косові, Кутах, Яремчому, Микуличині, Ворохті та ін. Після двох світових війн, що зумовили занепад рекреаційних господарств, їх інтенсивне відновлення відбулося в 1960-х рр. Важливу роль у цьому відіграла передача у відання профспілок усіх госпрозрахункових санаторіїв, будинків відпочинку, курортних лікувальниць, пансіонатів. Створення централізованої управлінської вертикалі (ради з управління курортами профспілок – Центральна, республіканські, територіальні (Трускавецька і Прикарпатська); ради з туризму та екскурсій тощо), а також спрямування бюджетних коштів профспілок і підприємств зумовили

збільшення капіталовкладень, розширення мережі та збільшення місткості рекреаційних об'єктів [6, с. 9–53; 8, с. 14–27; 10, с. 6–9].

Українські Карпати стали найпопулярнішим рекреаційним регіоном Радянського Союзу з розгалуженою мережею закладів санаторно-курортного лікування, відпочинку й туризму. У структурно-галузевому аспекті вони функціонували на природно-ресурсній базі Передкарпатської курортно-оздоровчої зони, що поділялася на рекреаційні підрайони: Західний (Трускавець, Східниця), Північний (Моршин); Східний (мінеральні води Закарпаття); Південний (Івано-Франківщина). Останній спеціалізувався на кліматолікуванні (санаторії Яремчого, Ворохти, Косова та ін.), мав гарні умови для розвитку різних видів туризму, але порівняно з іншими підрайонами його природно-ресурсна база, особливо бальнеологічний потенціал, були освоєні чи не найслабше. На середину 1980-х рр. в Івано-Франківській області функціонувало 25 закладів відпочинку, що мали 2,5 тис. місць та обслуговували близько 24,5 тис. осіб [3, с. 105–105; 9, с. 161].

Авторитетні дослідження засвідчують, що «історичний пік» розвитку традиційних закладів рекреації Карпатського регіону припав на 1980-ті рр., коли завдяки централізованій системі профспілкового соціального туризму вони приймали до 103 тис. осіб, так що їхня заповнюваність сягала 90–100 % [9, с. 160–163]. Це особливо показово на тлі подальшої кризи й занепаду цієї галузі регіону, що зумовлювалися суспільно-політичними та соціально-економічними зрушеннями [15, с. 155–207].

Туризм у гірськокарпатській природно-рекреаційній зоні перетворився на комплексну галузь, яка забезпечувала рекреантів транспортом, житлом, харчуванням, спорядженням і широким спектром культурно-масових та екскурсійних послуг. Потужність діючих тут 53 туристичних закладів на час максимального розгортання становила 10,5 тис. місць, із них близько 23–25 % припадало на Івано-Франківщину. А за обсягами послуг рекреантів (30,4 %) вона випереджала інші області регіону. Завдяки рентабельності туристичних підприємств постійно зростали їхні прибутки – за 1970–1985 рр. у 5,3 раза. Розгортанню туристично-екскурсійного руху сприяло формування служби сервісу. Про її перетворення у важливу галузь обслуговування населення Прикарпаття засвідчують збільшення кількості 1985 р. підприємств роздрібної торгівлі до 4087 та підприємств громадського харчування – до 1966 одиниць, вони мали в середньому 66 посадочних місць [13, с. 170; 19, с. 200–203]. Особливу увагу приділяли організації харчування та розширенню асортименту побутових послуг рекреантів у туристичних закладах, на маршрутах й у зонах відпочинку.

Розвиток рекреаційно-оздоровчих закладів курортного типу (санаторіїв, пансіонатів, будинків відпочинку, туристичних баз) та самодіяльний туризм стали важливою базою для розгортання масового туристично-екскурсійного руху в Карпатському регіоні, зокрема й на Івано-Франківщині. Таким чином він виходив за регіональні межі, набуваючи загальнореспубліканського і всесоюзного значення. Отож, «первісний» мотив – відпочинок і оздоровлення – стимулювали (супроводжувалися) ознайомленням рекреантів із самобутньою природою та етнокультурою краю. Це засвідчують соціологічні дослідження, які провела Всесоюзна науково-дослідна лабораторія з туризму і екскурсій при ВЦСПС. Згідно з їхніми результатами, приблизно кожен десятий потенційний турист Радянського Союзу бажав відпочивати в Карпатах, а кожен четвертий опитаний уважав найбільш привабливим цей регіон для зимового відпочинку, надаючи перевагу лижним і гірськолижним маршрутам [3, с. 106–107]. Ця обставина зумовила формування головних туристичних потоків до Українських Карпат із Донецько-Придніпровського та Центрального, Прибалтійського, Білоруського, Уральського економічних районів СРСР.

Утім реальні зрушення в цій царині далеко не вичерпували можливості природно-ресурсного потенціалу Прикарпаття. Сучасні наукові дослідження показують, що за відсутності цілісної регіональної концепції його соціально-економічного розвитку поглиблювалася диспропорція між окремими галузями господарювання. Це виразно невідповідність між об'єктивними умовами розвитку регіону (передусім природно-рекреаційними й культурно-історичними) та нічим не виправданим зростанням природокористуючих сировинних галузей матеріального виробництва (паливно-енергетична, нафтохімічна, деревообробна, а також машинобудівна, легка промисловість тощо), які були зорієнтованими на потреби СРСР. Така політики виснажувала природні ресурси, завдавала шкоди довкіллю та стримувала (обмежувала) розвиток рекреаційно-туристичної галузі, яка й мала стати пріоритетною на Івано-Франківщині [7, с. 77; 18, с. 151–155].

Історико-культурна група факторів розвитку туристично-екскурсійного руху найскладніша для аналізу. Це зумовлено, по-перше, їхнім зв'язком з ідеологічною сферою, що за радянської дійсності істотно позначилася на змісті всієї туристично-екскурсійної діяльності; по-друге, різним тлумаченням самого поняття «історико-культурні ресурси». Прийнятним вважаємо його розширене трактування як культурно-дозвілцевої інфраструктури туристичного комплексу, що складається із закладів різних типів: театрів, кінотеатрів, клубів, дискотек, бібліотек, музеїв [15, с. 242]. Хоча ними користується місцеве населення, у рекреаційних центрах туристи становили значну частку їхніх відвідувачів. До цього виду ресурсів подекуди відносять і діючі промислові та сільськогосподарські підприємства [11, с. 44], що виправдано лише частково: вони насправді є важливими об'єктами екскурсійного відвідування, але ставити їх поруч із культурно-історичними пам'ятками й музеями можна лише умовно. До речі, сучасні дослідники слушно відносять такі об'єкти до промислового туризму [16, с. 27–28].

Отож, історико-культурні ресурси найчастіше ототожнюють з пам'ятками історії та культури, які здебільшого класифікують та ідентифікують згідно з положеннями Закону України «Про охорону культурної спадщини» (2000) [2, с. 181]. За пізнавальними можливостями та статусом їх поділяють на три категорії: пам'ятки світового, державного й місцевого значення.

Історико-культурну спадщину можна лише умовно визначати в якісних, а також кількісних показниках, які завжди привалують при її аналізі й оцінюванні. Окрім того, сам добір об'єктів (пам'яток, визначних місць, музеїв тощо), які зараховуються до неї, має суб'єктивний характер, а за радянського періоду часто він зумовлювався ще й суто ідейно-політичною доцільністю. Ці обставини потрібно враховувати під час її вивчення як чинника (передумови) розвитку туристично-екскурсійного руху.

Новий етап в упорядкуванні відносин у цій ділянці зумовило виникнення Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК). Згідно з урядовою постановою, формування його організаційної структури відбулося восени 1966 р. заходами виконкомів районних і міських Рад народних депутатів. Івано-Франківський обласний осередок виник у листопаді 1966 р., а в грудні відбувся установчий з'їзд товариства в Києві. Наступного року розбудували мережу районних і міських організацій УТОПІК [2, с. 12]. Наприкінці 1970-х рр. його заходами в Україні під охороною держави було передано близько 47,4 тис. пам'яток, з них історії – 30,8 тис., археології – понад 10 тис., мистецтва – майже 5 тис., архітектури – 1,3 тис. та ін. [20, с. 11]. Упродовж наступного десятиріччя кількість пам'яток із таким статусом подвоїлася.

За підрахунками фахівців, зі 156 тис. пам'яток природи та історії і культури, що перебували на державному обліку в 1980-х рр., лише 12 тис. кваліфікувалися як такі, що становлять інтерес як туристично-екскурсійні об'єкти, і лише 5,5 тис. з них були включені до маршрутної системи туризму [12, с. 15]. На Івано-Франківщині таких пам'яток було близько 400, але з них туристи відвідували не більше сотні.

Вагоме місце в туристично-екскурсійній інфраструктурі посідали музеї. У 1970–1980-х рр. чисельність державних музеїв в Українській РСР збільшилася зі 147 до 295, з них у західному регіоні функціонувало 52 установи, що мали 9,9 млн одиниць основного фонду. Окрім того, в Україні щороку створювалося 100–120 громадських музеїв [2, с. 23; 4, с. 57].

Важливі умови для змістовного відпочинку й дозвілля в зимовий та літній періоди й особливо за міжсезоння створювала культурно-дозвілєва інфраструктура Івано-Франківщини. У середині 1980-х рр. в області функціонувало близько 830 клубів, 890 масових бібліотек із книжковим фондом 12,2 млн примірників, 878 кіноустановок зі щорічним відвідуванням кіносеансів 18 млн глядачів [13, с. 176]. Широкою популярністю в Україні, інших радянських республіках і за кордоном користувалися самодіяльні творчі колективи навчальних закладів та виробничих підприємств, зокрема вокальні ансамблі «Росинка», «Легінь», «Гуцулочка», ансамблі пісні й танцю «Верховинка», «Юність Прикарпаття» та ін. Незмінним успіхом з-поміж місцевого населення і гостей викликали виступи Івано-Франківського обласного музично-драматичного театру та інших театральних колективів, у яких зібралася плеяда талановитих акторів і режисерів.

Творчість місцевих письменників і художників створювала Прикарпаттю імідж регіону з багатими літературно-мистецькими традиціями. Найбільшим попитом із-посеред туристів користувалися вироби народного мистецтва і промислів із різьбярства, писанкарства, ліжникарства, ткацтва, декоративного розпису тощо. Продукція косівського художньо-виробничого об'єднання «Гуцульщина» високо поцінювалася на численних виставках і ярмарках у країнах соціалістичної співдружності та в Канаді, Японії, США, Франції, Італії, ФРН [13, с. 178]. Плекання народних традицій і пісенно-обрядової культури й фольклорно-етнографічної спадщини істотно вирізняло Івано-Франківщину на тлі сірого однотипного, уніфікованого, ідеологічно-заангажованого радянського культурного ландшафту. Це підвищувало її привабливість в очах туристів з інших регіонів України, з радянських республік та з-за кордону.

З-поміж областей Української РСР, які, згідно з комплексною оцінкою, поділялися на чотири категорії концентрації туристичних ресурсів, Івано-Франківська область належала до другої групи разом із регіонами, що нараховували від 100 до 200 історико-культурних об'єктів, які перебували в орбіті туристично-екскурсійної діяльності.

Говорячи про історико-культурні рекреаційні ресурси Українських Карпат, радянські вчені (М. Нудельман, П. Жук, С. Кузик та ін. [9]) цілком слушно зараховували до них не лише історико-культурні та архітектурні пам'ятки, а й визначні місця і традиційні народні промисли, пам'ятки народної творчості, акцентуючи тим самим на етнокультурній самобутності й привабливості регіону. Тому поряд із пам'ятками радянської історії до таких ресурсів включалися старовинні замки, кам'яні фортеці, дерев'яні житла, побутові й культові споруди з монументальним живописом та шедеврами декоративного мистецтва [9]. Стверджувалося, що для туристично-екскурсійних цілей має значення не так кількість, як пізнавальна цінність історико-культурних пам'яток на території окремого регіону, міста, населеного пункту. За таким критерієм визначали рівень їхньої привабливості. До високоатракативних поряд з Ужгородським, Мукачівським, Самбірським зараховували Косівський туристичні вузли й центри; до середньоатракативних – Яремчанський, Ворохтянсько-Яблуницький, Верховинський та інші осередки Івано-Франківщини [19, с. 157], що поєднували унікальні природні й культурно-історичні ресурси та мали мережу курортних закладів [5, с. 12–13].

Утім за радянського періоду фактично не розробляли науково-обґрунтовані методики раціонального, ефективного використання культурно-історичної спадщини в туристично-екскурсійній діяльності. При доборі територій і місць для розташування курортних комплексів (які цілком об'єктивно зорієнтовувалися на природні ресурси), а й туристичних баз, кемпінгів фактор зосередженості пам'яток історії і культури зазвичай не враховували. Таким чином вони потрапляли до розряду другорядних чинників рекреації, тому їхня відвідуваність передусім залежала від віддаленості й транспортної доступності, а вже потім враховувалися культурна цінність, пізнавальні інтереси, виховне значення. Так само не маємо конкретних даних щодо ступеня освоєння туристично-екскурсійних ресурсів по Україні та її окремих регіонах. Про його вірогідно низький рівень може свідчити загальносоюзний показник, який наприкінці 1980-х рр. становив 19 % [14].

Такі неоднозначні зміни в культурно-освітньому житті зумовлювали трансформацію мотивації участі в туристично-екскурсійному русі. Якщо за 1950–1960-х рр. громадяни вбачали в ньому насамперед засіб оздоровлення, форму змістовного дозвілля, можливість змінити буденну обстановку, то за 1970-х рр. поряд із цим простежуємо тривку тенденцію, згідно з якою туризм стали вважати ще й засобом задоволення культурно-пізнавальних потреб через ознайомлення з пам'ятками природи та історії, відвідування визначних місць тощо. Це активізувало пертурбаційні процеси, коли, з одного боку, на терени Прикарпаття прибували екскурсанти з різних куточків УРСР і Радянського Союзу, а з іншого – представники області здійснювали тривалі подорожі до інших республік задля пізнання їхньої природи й культури.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, за 1970–1980-х рр. на Прикарпатті за умов панування командно-адміністративної системи були віднайдені механізми нарощування туристично-рекреаційної бази. Рекреантів, які відпочивали за путівками, і самодіяльних туристів із різних областей України та СРСР приваблювали природні умови відпочинку, починаючи від гірських лісистих ландшафтів та помірно-континентального клімату й завершуючи бальнеологічними й фітоцидними ресурсами, що забезпечували як ефективне лікування багатьох захворювань, і заняття активними видами туризму. Самобутня етнокультура краю давала можливість для розширення екскурсійних маршрутів і розвиток культурно-пізнавального туризму, зокрема турів вихідного дня. Утім посилення застійних явищ у соціально-економічній сфері стали дедалі більше стримувати розвиток цієї діяльності. Такий досвід може бути цікавими й корисними для ефективного використання ресурсного потенціалу Прикарпаття в розвитку туристично-екскурсійної справи в сучасних умовах.

Джерела та література

1. Буланний І. Г. Народные сокровищницы: О деятельности народных музеев Украинской ССР / І. Г. Буланний, І. Г. Явтушенко. – Киев : Мистецтво, 1984. – 197 с.
2. Гаврилів Б. На сторожі культурної спадщини Прикарпаття. До 40-річчя створення Івано-Франківської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури / Богдан Гаврилів, Володимир Любінець, Микола Гаврилів. – Івано-Франківськ : Типовіт, 2006. – 208 с.
3. Карпатський рекреаційний комплекс. – К. : [б. в.], 1984. – 167 с.
4. Ковалюк Р. Т. Меморіальні музеї в туристичних маршрутах Західної України / Р. Т. Ковалюк, О. З. Рибак, І. А. Форгель // Туристичні ресурси України / Федерація профспілок України, Укр. ін-т туризму. – К. : [б. в.], 1996. – С. 57–66.
5. Кузык С. П. Социально-экономические проблемы развития туризма (на примере Карпатского региона УССР) : автореф. дис. ... канд. экон. наук / Кузык С. П. – Львов, 1986. – 20 с.
6. Курорти західних областей України. – К. : [б. в.], 1959. – 231 с.
7. Лібералізація економіки і проблеми управління регіоном / В. П. Петренко, О. М. Данилюк та ін. – Івано-Франківськ : [б. в.], 1998. – 173 с.
8. Недашківская Н. Ю. Рекреационная система Украинских Карпат / Н. Ю. Недашківская. – Киев : Вища шк., 1983. – 117 с.
9. Нудельман М. Ш. Формирование и развитие территориального рекреационного комплекса / М. Ш. Нудельман, П. В. Жук, С. П. Кузык // Украинские Карпаты: экономика / отв. ред. М. И. Долишний. – Киев : Наук. думка, 1988. – С. 155–163.
10. Полторанов В. В. Здравниці профсоюзів СРСР / В. В. Полторанов, С. Я. Слуцкий. – М. : [б. и.], 1986. – 278 с.
11. Попович С. І. Розвиток туристського краєзнавства в Україні (60-ті – перша половина 80-х рр. ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Попович С. І. ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1994. – 229 с.
12. Попович С. І. Туристично-екскурсійні ресурси України: вступ до проблеми / С. І. Попович // Туристичні ресурси України. – К. : [б. в.], 1996. – С. 7–17.
13. Прикарпаття під прапором Рад / кер. авт. кол. О. Ю. Карпенко. – Ужгород : Карпати, 1989. – 206 с.
14. Путрик Ю. С. Комплексная оценка туристско-экскурсионных ресурсов СССР / Ю. С. Путрик, М. В. Виноградова, И. М. Мирошніченко // Архитектура и отдых: организация сети, типология, экономика : сб. науч. тр. – М. : [б. и.], 1987. – С. 53–68.

15. Рутинський М. Й. Туристичний комплекс Карпатського регіону : навч. посіб. / М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк. – Чернівці : [б. в.], 2008. – 439 с.
16. Савчук Б. П. Культурно-історичні та ментальні передумови розвитку туризму в Карпатському регіоні: з ретроспективи останньої чверті ХХ ст. / Б. П. Савчук // Туризм і розвиток регіону : матеріали Міжнар. наук. конф. (Івано-Франківськ ; Яремче, 19–21 жовт. 1911 р.). – Вип. 3. Рекреаційний потенціал Прикарпаття: історія, сучасний стан, перспективи. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2011. – С. 443–450.
17. Тарас Я. Н. Принципы формирования курортно-рекреационных систем с учетом расселения (на примере Украинских Карпат) : автореф. дис. ... канд. экон. наук / Я. Н. Тарас. – М., 1980. – 27 с.
18. Ткачук І. Г. Економічна самостійність регіону / І. Г. Ткачук. – К. : Наук. думка, 1994. – 228 с.
19. Украинские Карпаты: экономика / отв. ред. М. И. Долишний. – К. : Наук. думка, 1988. – 223 с.
20. Українське товариство охорони пам'яток історії та культури : довідкові матеріали. – К. : [б. в.], 1978. – 167 с.

Котенко Руслан. Монументальная пропаганда как средство утверждения советской парадигмы истории (на примере Прикарпатья). В статье раскрываются содержание, формы, методы монументальной пропаганды на Прикарпатье в советский период. Рассматриваются проблемы установления монументов, которые отражают историческую память про Киевскую Русь, Козаччину, опрышковское и революционное движения, события Второй мировой войны, а также советских воинов, известных партийных и государственных деятелей. Проводится их классификация и типология за определёнными критериями. Проанализированы обстоятельства, связанные с установлением и сохранением памятников. Отслеживается усиление их роли как средства идейно-политического воспитания населения края. Показана роль партийных и общественных организаций в этих процессах.

Ключевые слова: советский период истории, монументальная пропаганда, Прикарпатье, монументальная скульптура, памятник, памятный знак.

Kotenko Ruslan. Monumental Propaganda Approval as a Means of Soviet History of Paradigm (for Example Carpathian Region). The article describes the content, forms and methods of monumental propaganda in the Carpathian region in Soviet times. The problems of establishing monuments that reflect the historical memory of the Kievan Rus, Cossacks, opryshki and revolutionary movement, the events of World War II, and Soviet soldiers known party and state leaders. Produced classification and typology according to certain criteria. Analysis of the circumstances related to the establishment and preservation of monuments. Tracks strengthening their role as a means of ideological and political education of the population of the region. The role of party and public organizations in processes.

Key words: soviet period, monumental propaganda, Carpathian, monumental sculpture, monument, memorial sign.

Стаття надійшла до редколегії
29.05.2014 р.

УДК 904+725.94-351.853(477.75)

Уляна Палійчук

Монументальна пропаганда як засіб утвердження радянської парадигми історії (на прикладі Прикарпаття)

У статті висвітлено зміст, форми, методи монументальної пропаганди на Прикарпатті за радянського періоду. Показано зростання її ролі як засобу ідейно-політичного впливу на населення. Проаналізовано встановлення пам'ятників на честь діячів історії та роль партійних і громадських організацій у цьому процесі.

Ключові слова: радянська доба історії, монументальна пропаганда, Прикарпаття, монументальна скульптура, пам'ятник, пам'ятний знак.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність заявленої в назві статті проблеми зумовлюється двома аспектами. Перший – науково-теоретичний – засвідчує невинувато занижену увагу вчених до радянської історії, особливо її культурологічного складника, який опинився на маргінесі сучасної української історіографії. Другий – суспільний: чимало зведених за радянського